

DE BRUGGEN VAN BOOM

KRONIEK VAN DE OORLOGSJAREN 1939 - 1945

Het boekwerk met bovengemelde titel is geschreven door Marc Van de Velde en verscheen bij het Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis in 1994. Er is een register van plaats- en persoonsnamen kosteloos op aanvraag te verkrijgen bij de auteur.

Het werk zelf is luxueus uitgegeven en geïllustreerd met talrijke schemata en foto's.

Het steunt op een ontzaglijk opzoekingswerk. De resultaten slaan niet enkel op Boom, maar ook op omliggende gemeenten. Wat Rumst betreft, geven we die nu weer.

Links tegen rechts in de Rupelstreek

In Terhagen was in 1931 een kleine Verdinasokern opgericht.

Radicale Vlaams-nationalistische opvattingen kenden relatief weinig bijval in de rode Rupelstreek. Er waren in de regio sterke afdelingen van de Internationale Socialistische Anti-Oorlogsliga. Ze was opgericht in 1931. Ze evolueerde geleidelijk, onder invloed van de arbeiders die zich talrijk aansloten, naar een politiek-revolutionaire houding. Dit leidde tot zaalgevechten in het Antwerpse, waar de Liga zich verzette tegen de Dinaso's en hun milite. De arbeidersmilitanten droegen een blauw hemd, een rode das en op de rode vlag de drie pijlen van de anti-nazibeweging in Duitsland. (Als het regende in Duitsland, druppelde het blijkbaar ook bij ons.) In Boom werd de Liga opgericht in 1933. De BWP liet na een tijdje niet meer toe dat ze de socialistische zaal in Boom nog gebruikten. Ze verhuisden dan naar de Krekelenberg.

Begin 1934 was er een geruchtmakend incident in Niel. Uitgenodigd door het plaatselijke VNV en VOS kwam Staf De Clercq er spreken in het Keizershof. Een honderdtal Liga-leden stonden gereed voor het lokaal, ze drongen er binnen. De Clercq moest de zaal uit en zocht een onderkomen in de woning van een sympathisant. De leider werd geslagen en iemand moet geroepen hebben (een VNV'er): "pas op: we schieten". De gealarmeerde Rijkswacht kon de vechters scheiden.

Een gerechtelijk onderzoek werd ingesteld. Alleen Ligaleider Wijn werd voor 't gerecht gedaagd. Lode Craeybeckx, de latere burgemeester van Antwerpen, verdedigde hem. Wijn werd buiten vervolging gesteld¹⁰⁹.

In dit kader moet "De veldslag van Terhagen" gezien worden, waarvan verslag berust bij Rumesta.

¹⁰⁹ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 4-5.

Wanneer kwamen de eerste Duitsers te Rumst?

Zaterdagavond 18 mei 1940 kwamen rond 19.30 u. doorheen de Kapelstraat te Boom de eerste Duitse soldaten vanuit Duffel aangefietst. Hun luitenant meldde zich aan op het gemeentehuis van Boom bij burgemeester Holsters.

Daarbij aansluitend kunnen we dus menen dat deze enkele Duitsers rond 18.30 u. te Rumst gepasseerd waren, langs de Lage Vosberg en de Bussenstraat. De brug van Walem was gesprongen en ook de bruggen die Boom verbonden met Klein-Brabant¹¹⁰.

L.O.M.O. en Antoine De Winter

In de provincie Antwerpen was een provinciale afdeling van L.O.M.O. opgericht, (Leraarsorganisatie Middelbaar Onderwijs). Aan het hoofd stond Leo Calluy uit Niel, een sportleraar die les gaf te Etterbeek. Te Boom werden, via hem en zijn broer Felix, een vijftiental leraren en leraressen lid van de bond. In de Rijksmiddelbare school te Boom waren dat o.a. Antoine De Winter uit de Veerstraat te Rumst en Gaston Moorkens uit de Hospitaalstraat te Boom.

De kern Boom was actief vanaf half 1942¹¹¹.

Op 7 februari 1944 ontstond beroering in de Rijksmiddelbare school te Boom. De Winter zou zijn aangehouden. Het was inderdaad zo. Felix Calluy had spijt dat hij hem niet tot grotere voorzichtigheid had aangemaand. A. De Winter was vanaf de bezetting sterk anti-Duitsgezind, studeerde vanaf 1940 Engels, want: "de geallieerden zouden winnen," verkondigde hij alom. Hij hekelde het verraad der zwarten, vooral als ze in de buurt waren. Spotprenten en grappen over Hitler werden door hem verspreid. Kortom, hij was onvoorzichtig. In Rumst raakte hij betrokken bij de ontsnappingspoging van Franse krijgsgevangenen. Dreigbrieven van collaborateurs verwees hij naar de prullenmand. Als vroegtijdig lid van L.O.M.O. lag De Winter voortdurend in dispuut met twee medeleraars, Felix Mannaerts (uit Rumst, die na de bevrijding werd opgeleid, gehuwd met dochter van wijlen oud-schoolhoofd J. Rombouts) en Breeus van Boom. De Winter kreeg meermaals bezoek van de Gestapo, maar het deerde hem niet en de aanmaningen van Felix Calluy sloeg hij in de wind.

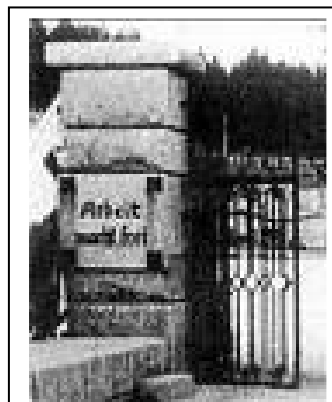
¹¹⁰ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 36.

¹¹¹ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 96.

De Duitse overheid kreeg steeds brieven van collaborateurs over De Winter. Ze greep uiteindelijk in. Op 7 februari 1944 werd De Winter in zijn woning te Rumst aangehouden en naar de Begijnenstraat te Antwerpen gevoerd! Bij de ondervragingen kwam hij uit voor zijn overtuiging, maar verklapte niemand. Hij moest naar Sint-Gillis en vandaar verdween hij naar *Nacht und Nebel*... Als zwaar maaglijder had hij geen kans in het concentratiekamp. Hij overleed op 27 maart 1945 in het kamp van Flossenbrug¹¹² (zie Figuur 1).

Antoine De Winter was de zoon van Corneel Leopold De Winter en Maria Theresia Verbergh (uit de Veerstraat te Rumst) en werd geboren op 14 november 1902. Hij huwde met Amelie De Bruyn. Hij was de kozijn van oorlogsburgemeester Gustaaf De Winter en van Juul De Winter, de vader van Walter De Winter, vicaris van het bisdom Antwerpen.

Ter nagedachtenis aan zijn persoon is er in Rumst een straat naar hem genoemd. De Antoine De Winterstraat maakt de verbinding tussen de Tuinwijk en de Haardorst.

Figuur 1. De poort van het concentratiekamp van Flossenbrug in Duitsland.

Drama op Eekhoven

In de nacht van 3 op 4 september 1944 trokken enkele Vlaamse Wachters nerveus de wacht op bij de brug van Walem. Ze vertoefden in een huis aan de noordkant van de brug (de kant van Rumst), niet ver van het kasteel van Eekhoven of wat er nog van restte in 1944 (ondertussen is dit kasteel volledig verdwenen, opgeslokt door de Antwerpse Waterwerken).

De Vlaamse-Wachtafdeling werd opgericht in 1941 en stond onder controle van de Wehrmacht, hoewel het werd betaald door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De werving gebeurde door het VNV via VOS. Hun werk bestond uit bewakingsopdrachten van openbare gebouwen, bruggen, spoorlijnen etc. Ze droegen een donkerblauw uniform, geweren, mitrailleurs en handgranaten en Nederlandse helmen. Ongeveer 2700 Vlamingen waren in dienst (zie hierover: *De Bruggen van Boom*, blz. 68, organigram-bladzijden).

In die nacht vertoefde op Eekhoven Carolien Van der Plancken (echtgenote G. Baetens, in de volksmond Karlien Knipscheer) uit de Vissersstraat. Ze hadden een kleine schuilkelder gemaakt vlak naast het kasteel en vertoefden daar 's nachts in. Karlien ging in de nacht op het kasteel een kussen halen voor haar moeder, die met haar in de schuilkelder was. Ze had een zaklamp bij zich, ze hoorde iemand aankomen, richtte de straal op die persoon en onmiddellijk ging er een schot af. Een kogel ging in de borst. De schutter was de Vlaamse Wachter M. Nys, pas 20, die op 24 mei 1944 te Antwerpen al iemand had doodgeschoten. Nijs wou in 't midden van de nacht een fiets stelen om er vandoor te gaan en werd verrast ... Collega-Wachter

¹¹² Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 118.

Rousseau stuurde Nys vloekend weg om de familie te verwittigen en hielp mee de vrouw naar een dokter te vervoeren. Het was te laat. Midden in de nacht overleed Carolien Van der Plancken. Ze was 45 en liet twee zonen na (die nog actief geweest zijn bij de scouts).

De Vlaamse Wachters werden nu hoogst ongerust. Te 12.30 u. op 4 september kwamen de Engelsen aan te Walem en om 14.45 u. konden ze de brug, die niet gesprongen was, overtrekken, dankzij de zelfopoffering van begeleider Emile Engels. De Vlaamse Wachters waren reeds gevlucht richting Duffel¹¹³.

Ondertussen, waren in de voormiddag de eerste Engelsen reeds in Rumst aangekomen langs Terhagen. De Van Entschotbrug (zie Figuur 2), die ook niet gesprongen was, werd door de Engelsen even te voren ingenomen op 4 september. (op. cit. blz. 183.)

(Jules Reusens herinnert zich nog dat ze bij dr. De Backer stilhielden, vlak naast zijn woning. Die zal hun wel inlichtingen gegeven hebben.

Figuur 2. De Van Entschotbrug over de Rupel.

In de namiddag was ook het oostelijk deel van Rumst bevrijd door de colonnes die langs de oude grote steenweg naar Antwerpen oprukten.)

De ondergang van de 4de Compagnie: het Russen-Bataillon 600

In de nacht van 3 op 4 september kwamen te Boom schamele resten aan van de vernoemde 4de Compagnie. Ze waren rechtstreeks vanuit Zeeuws-Vlaanderen (Terneuzen) bekaft in Boom beland, afgesplitst van het Bataillon 600 dat te Reet in het kasteel van graaf Le Grelle een huns inziens veilige rustplaats gevonden had.

De sukkelaars van Boom, een dertigtal Russen met een Russische luitenant en Duitse omkadering, werden direct ingezet voor de verdediging van de Boomse bruggen. Spoedig zouden ze in gevangenschap geraken, want de bruggen konden niet gehouden worden.

Het Russenbataillon 600 te Reet stond onder de energieke majoor Brandau. Het bataillon beschikte over een reeks karren en boerenpaarden met begeleiders, die ze bij Terneuzen opgeëist hadden. Als een desolate karavaan waren ze zo door het oosten van Zeeuws-Vlaanderen getrokken en via Antwerpen aanbeland te Reet. Het kasteel van de graaf was voor hen een oord van verpozing. Het bataillon bestond uit overgelopen Russische soldaten, onbetrouwbare Elzassers en Oostenrijkers en enkele kordate Duitsers, onder wie de majoor. De tuchteloze Russen terroriseerden Reet met hun paarden en hun geweren in aanslag. Reeds op 4 september na de middag zijn enkele Retenaars de militia van Boom komen vragen Reet af te

¹¹³ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 246.

helpen van de bezetting. Dit ging echter boven de krachten van de Weerstand en zelfs een eerste poging van het Engelse leger om de zaak te beëindigen mislukte¹¹⁴.

Majoor Brandau vertrouwde de situatie te Reet niet. opnieuw op tocht, trok hij met het grote deel van zijn Compagnie naar Walem op, nam waarschijnlijk de Hoge Meentochtstraat, zakte de Grote Baan af richting zuiden (feitelijk doelloos wat hij deed, maar de Duitsers waren blijkbaar gedesorganiseerd en beschikten niet over de nodige inlichtingen), kwam zo aan Lazernij, maar omdat de steenweg kromde voor de brug zag hij niet dat geallieerde tanks kwamen aanrijden; de brug was juist ingenomen. Er was totale verwarring bij de voerlui met hun wagens en bij de soldaten. Voor ze het beseften, waren ze allen gevangen, de majoor inclusief. Ondertussen begon de plundering van wat de Duitsers van haveloze buit achterlieten. Reet zou later veel systematischer geplunderd worden, tot zelfs de bezittingen van de ongelukkige graaf¹¹⁵.

In de avond van 4 september, het was al donker, kwam majoor Brandau, nog altijd hij, op zijn eentje te Reet aan, totaal bemodderd. Brandau werd door de achtergeblevenen te Reet - niet heel de compagnie was immers niet meegaan met de majoor - voor dood gewaand. Even na zijn aanhouding had hij zich in een gracht, bedekt met struikgewas, verstoken en ging, als alles kalm geworden was en zijn soldaten naar Walem afgevoerd waren, weer opster. Gewapend met zijn stafkaart bereikte hij dus opnieuw Reet. Na consult met een paar kordate kompanen besloten ze met een groep van zeven het ingesloten Reet te verlaten. Op 7 september in de morgen bereikten ze het Albertkanaal te Viersel; overdag poosden ze, om 's nachts te marcheren. De majoor wist dat ze daar veilig waren, want achter het kanaal moest de 4de nieuwe Weststellung komen.

De Schelde-Rupel-Dijle-Nete-linie (van oudsher een verdedigingslijn), had immers gefaald.

Later zou majoor Brandau de resten van zijn Russen-Compagnie weervinden. Van de 650 manschappen schoten er slechts 63 over.

De overgeblevenen van Reet gaven zich uiteindelijk over, zonder slag of stoot¹¹⁶.

Drama in Rumst-dorp

In Rumst gingen twee partizanen de schilder Artur Buysse arresteren. Hij woonde op het Molenveld en was gehuwd met de zuster van de bekende Abel Frans. De man was voor de oorlog lid van het Verdinaso. Buysse was afkomstig van Lotenhulle, in Oost-Vlaanderen, waar Dinaso sterk stond. Hij heeft later het uniform van fabriekswachter gedragen. Dus... 's Nachts had men al "Verader" (sic) op zijn huisgevel geschilderd en de man had zich verscholen in zijn

¹¹⁴ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 170 en volg. passim.

¹¹⁵ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 249.

¹¹⁶ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 243.

kelder. Op 5 september, rond 11 u., hoorde vrouw Buysse, die op de slaapkamer was met haar twee dochtertjes, hevig gebonk op de voordeur. Voor ze de deur kon openen werd deze al ingeslagen met geweerkolven en stormden twee jonge partisanen de gang in. Ze vreesden dat Buysse gewapend was en schoten een waarschuwingsschot in de lucht (?).

De kogels vlogen door het plafond, doorboorden de plankenvloer van de slaapkamer. Een kogel schampte af op een bedstijl en trof de echtgenote bij het oor. Ze viel neer. Het gegil van de kinderen ontuchtterde de partisanen. Ze lieten de vrouw aan haar lot over en vonden Buysse in de kelder. Noch zij noch Buysse vermoedden dat de vrouw dood was. De zaak werd later geklasseerd als een spijtig ongeval. De twee roekeloze partisanen waren fel onder de indruk. De leiders van het verzet deden het mogelijke om hun onervaren en overmoedige vrijwilliger in te nemen.

Noot: de tekst van Marc Van de Velede is quasi-woordelijk overgenomen¹¹⁷.

Op blz. 469 vermeldt de auteur zijn bron: interview met Yvonne Buysse, die haar moeder zag sterven.

Karel Swenden

¹¹⁷ Van de Velde M. en Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, *De Bruggen van Boom*, 1994, pag. 256.